

**KOSMICKÉ
ROZHLEDY PLUS**

ROČNÍK 34(1996) ČÍSLO 2-3

NEPERIODICKÝ VĚSTNÍK ČESKÉ ASTRONOMICKÉ SPOLEČNOSTI

Zásady činnosti revizní komise ČAS

1. Revizní komisi tvoří revizoři zvolení sjezdem ČAS.
2. Členové revizní komise volí předsedu revizní komise.
3. Předseda revizní komise má kromě práv revizora tato další práva:
 - a) účastní se schůzí výkonného výboru ČAS,
 - b) může místo sebe delegovat na schůzi VV ČAS jiného revizora nebo náhradníka,
 - c) svolat schůzi revizní komise a vystavovat za tím účelem cestovní příkazy,
 - d) má právo vyslat člena revizní komise k provedení revize a vystavit za tím účelem cestovní příkaz,
 - e) v případě zjištění závad v hospodaření dát podnět k zahájení řízení k nápravě.
4. Nemůže-li předseda z jakýchkoliv důvodů v daném čase plnit funkci revizora, zastupují ho další členové v pořadí: Viktora, Šulc, Tarant.
5. Členové revizní komise udržují styk mezi sebou a výkonným výborem ČAS. Za tímto účelem je hospodář ČAS zásobuje známkami. O zásobě známek je vedena evidence (datum, č.j., adresát, P, V, Z). Kopii evidence zašlou členové 1x ročně předsedovi RK.
6. Veškeré výlohy činnosti RK hradí hospodář ČAS z rozpočtu VV ČAS.
7. Kompetence RK ČAS:
 - a) RK povinně reviduje 4x ročně pokladní hotovost v pokladně hospodáře VV ČAS, včetně stavu poštovních cenin, 2x ročně stav účtů a účetních dokladů, 1x ročně výsledek fyzické inventarizace. Tyto revize zajišťuje předseda RK s eventuálním použitím svých dalších práv. RK má právo vyžádat si od VV potřebné doklady k předložení. Na konci volebního období je provedena celková revize nejméně 2 členy RK za přítomnosti hospodáře VV ČAS.
 - b) Na základě podnětu ze strany VV ČAS RK provede revizi hospodaření u složek ČAS. Organizuje předseda RK, s event. využitím svých práv.
 - c) RK upozorňuje na případy porušení stanov ČAS a požaduje nápravu případně vzniklých škod.
 - d) RK kontroluje stav vyřizování korespondence zaslané VV ČAS a jeho členům. Zajišťuje předseda s event. využitím svých práv.
 - e) RK povinně kontroluje stav vyřizování žádostí, stížností a připomínek členů, které byly zaslány VV ČAS. Zajišťuje předseda s eventuálním využitím svých práv.
 - f) Každý revizor má právo být seznámen s jednáním VV ČAS a za tímto účelem má právo na 1 kopii zápisu ze schůze VV ČAS. Kopii musí obdržet do 1

měsíce od schůze VV ČAS. K obsahu zápisu může vznášet připomínky a žádat jeho upřesnění.

8. Korespondence revizorů bude označována jednacími čísly, kopie dopisů a přijaté dopisy budou zakládány. Každý revizor užívá vlastní řady jednacích čísel.

Na závěr uvádíme adresy a spojení na členy revizní komise a náhradníka:

Dr. Jiří Prudký, Hvězdárna, Kolářovy sady 3348, 796 01 Prostějov
☎ 0508-24130 (zam.).

Mgr. Miroslav Šulc, Velkopavlovická 19, 628 00 Brno
☎ 05-44214743 (byt), 05-41321317/25 (zam.).

Ing. Václav Viktora, Na dračkách 7, 162 00 Praha
☎ 02-3124147 (byt).

Zdeněk Tarant, Frant. Malíka 988/71, 434 11 Most
☎ 035-6119344 (byt).

Miroslav Šulc v.r., Dr. Jiří Prudký v.r.,
revizor ČAS předseda RK

Šetření na nesprávném místě

Během prvního roku volebního období jsem se setkal s jevem, který je mi osobně velmi nesympatický, totiž velmi pomalým tokem informací při provozním styku s funkcionáři ČAS. Zjistil jsem postupně, že v některých případech je to dáno snahou šetřit na poštovních výdajích a vyčkávat na příležitost osobního styku.

Již na sjezdu v r. 1992 se ukázalo, že pokud si členové ČAS něco od této organizace přejí, je to rychlý tok informací. To ovšem nemusí nutně znamenat jen rychlé šíření vědeckých informací prostřednictvím vydávaných tiskovin, nýbrž i rychlé šíření informací obecných, předávaných jakoukoliv jinou cestou.

Za současné situace ČAS nemá jiné možnosti, než zprostředkovávat přenos informace především mezi svými členy, v druhé řadě pak šíření informací ve společnosti. Pojem "společnost" je ekvivalentní pojmu "komunita" a atributem tohoto pojmu je komunikace. Šetřit penězi právě na ní, nelze-li je užít na úhradu výzkumu, považuji za nešťastné.

M. Šulc

Společnost pro meziplanetární hmotu kolektivním členem ČAS

15. června se podařilo úspěšně zakončit jednání mezi Společností pro meziplanetární hmotu a výkonným výborem ČAS o přijetí za kolektivního člena se statutem sekce. Společnost pro meziplanetární hmotu vznikla na jaře 1995, avšak po dobu existence sekce pro meziplanetární hmotu ČAS byla udržována ve stavu klidu. Na podzim téhož roku probíhala jednání o transformaci této sekce na kolektivního člena ČAS, kterým by byla právě výše zmíněná Společnost. Díky oboustranné politické neobratnosti došlo místo k transformaci sekce k jejímu zrušení. Následkem toho byla okamžitě Společnost pro meziplanetární hmotu aktivována a pokračovala úspěšně v činnosti, kterou dříve plnila sekce, tentokrát však již mimo ČAS a s podstatně menším počátečním provozním "kapitálem". ČAS získala zpět 12 tis. Kč a ztratila dobře pracující sekci. Tento nezamýšlený stav se podařilo napravit až po půl roce. Praktické důsledky nového stavu jsou následující:

1. Členové SMPH mají stejná práva bez ohledu na členství v ČAS.
2. Pro členy ČAS budou zřejmě stanoveny nižší členské příspěvky.
3. SMPH bude mít možnost získávat dotace od ČAS.
4. Členové ČAS budou moci v případě zájmu deklarovat své kmenové členství v SMPH.
5. Výzkum v oblasti meziplanetární hmoty se vrací na půdu ČAS. Vzhledem ke způsobu řízení SMPH a jejím zahraničním kontaktům to bude pro ČAS přínosem, ovšem, dokáže-li této skutečnosti využít.

Další možnosti vyplynou ze smlouvy mezi ČAS a SMPH.

Na závěr uvádím kontaktní adresy SMPH:

Předseda: Doc. Dr. Vladimír Znojil, CSc., 628 00 Brno, Elplova 22.

☎ do zam.: 05-42126457.

Hospodář: Mgr. Miroslav Šulc, 628 00 Brno, Velkopavlovická 19.

☎ do zam.: 05-41321317, linka 25.

do bytu: 05-44214743.

(Poznámka: Tento článek je neoficiálním sdělením.)

M. Šulc

Poslání ČAS v současnosti, stávající situace, návrhy řešení

Od posledního sjezdu ČAS, jak jste si jistě všimli, dochází v naší společnosti k řadě organizačních změn. Není to však jediná diskuse, která na půdě VV ČAS probíhá. Prvořadým úkolem výkonného výboru je ujasnit si obsahovou stránku vlastní činnosti i činnosti celé společnosti.

Co se týče jednotlivých složek, je situace poměrně jasná. Složitější již je přesně definovat náplň činnosti VV ČAS, jeho hlavní úkoly, za jejichž plnění nese také přímou zodpovědnost vůči členům ap. Ve VV ČAS byla zvolena komise ve složení Poková, Suchan, Stařecký, aby pro další diskusi připravila vstupní teze. Protože však jde o témata, která se svým dosahem týkají každého člena společnosti, předkládáme je, stejně jako nástin řešení některých problémů, touto formou k posouzení všem členům. Zároveň musíme s lítostí konstatovat, že ačkoli tyto otázky byly otevřeny v prvním čtvrtletí t. r., řešit se budou až v září. Pokud máte k předkládanému textu nějaké připomínky, nápady či výhrady, budeme vám velmi vděčni za reakce, směřované na adresu sekretariátu s viditelným označením "k rukám komise - Poková, Suchan, Stařecký". Za projevený zájem předem děkujeme.

ÚVODEM

Poslání ČAS se v průběhu 80 let měnilo především vzhledem k měnící se situaci ve společnosti, ale i k narůstajícímu potenciálu vědy, její sdělnosti i ochoty profesionálů komunikovat s laickou veřejností. Ke konci dvacátého století, kdy specializace jednotlivých věd často narostla do extrémních rozměrů, lze za hlavní poslání vědecké společnosti typu ČAS považovat skutečnost, že nabízí a realizuje kontakt mezi profesionály a amatéry, který je pro obě strany inspirativní. Profesionály nutí tento kontakt formulovat své myšlenky srozumitelně a zamýšlet se nad jejich filozofickým obsahem, v laické veřejnosti zase vzbuzuje zájem a přináší informace o daném vědní oboru. To by měl být také jeden z hlavních cílů ČAS. Nezanedbatelnou součástí jejího poslání je i dosažení a udržení vysoké prestiže, jak v měřítku národním, tak i mezinárodním. Právě do této oblasti by se měla soustředit převážná část aktivit výkonného výboru ČAS.

Z výše uvedeného ČAS

1) splňuje 2) nesplňuje

- ad 1) Na úrovni poboček a sekcí se průběžně do jisté míry realizuje naznačený kontakt. Jistě by se našly způsoby, jak zlepšit jejich činnost, ale to není záležitostí výkonného výboru. Ten by měl pouze rozhodovat o tom, zda jednotlivé složky ČAS splňují základní podmínky pro čerpání finančních prostředků a zprostředkovávat jim to, co samy nezvládnou – dotace, zahraniční kontakty, reklamu v obecné rovině

ad 2) Rozhodně nevyužívá všech možností, jak navázat širší kontakt s veřejností. Národní a mezinárodní prestiž není tak vysoká, jakou by měla společnost typu ČAS mít. Je tvořená převážně "firmou ČAS" a setrvačností. Tyto dosti zásadní nedostatky jsou dány dílem ne zcela efektivním hospodařením a využíváním všech finančních zdrojů, neboť ekonomické zdraví společnosti do značné míry předurčuje její rozvoj, dílem netečností a nedostatkem invence především výkonného výboru, ale samozřejmě i ostatních členů.

VV požívá příspěvky členů na své cestovné, někdy i ubytování a stravné v době, kdy se společnost nachází v deficitu. Za to nabízí protihodnotou v podstatě jen svou existenci. Problematická je také otázka zahraničních styků s partnerskými společnostmi. To by přesně mělo být jedním z hlavních úkolů VV – tyto styky navazovat a zprostředkovávat, nikoli však pouze na úrovni jednotlivců nebo výboru, ale hlavně pro své složky. Toto ve společnosti funguje pouze sporadicky. Zajišťování státních dotací probíhá pozoruhodným způsobem. VV se podřizuje Radě vědeckých společností (RVS) a jejím pravidlům, ač sám může uplatnit u ministerstva nárok na dotaci bez jakéhokoli prostředníka. Výsledkem je, že např. letos se VV dozvěděl o grantu, který však ke stejnému datu byl vypisován již v letech předcházejících, pouze čtrnáct dní před uzávěrkou, a tudíž již nebylo možno nabízené peníze efektivně využít.

Nutnost reklamy a propagace ČAS je samozřejmě zcela novým jevem, ale uplynulo šest let a to snad na adaptaci stačí. Přesto se v tomto směru neudělalo zhola nic. Je velkým dluhem všech členů výboru, včetně předsedy, vůči společnosti, že v rámci svých nejrůznějších aktivit společnost dostatečně nepropagují. Je rovněž nezbytné si stanovit, kolik peněz lze za tímto účelem utratit a jakým způsobem.

Dalším slabým místem VV jsou často se opakující nevěcné diskuse bez jasného stanovení priorit. Ukázkou budiž pozvánka na dnešní setkání předsedů poboček a sekcí a VV. Na posledním setkání VV ve Valašském Meziříčí se v diskusi spontánně vynořila řada problémů, které mohou vyústit až k otázkám vlastního bytí či nebytí ČASU. V programu nadcházejícího setkání se objevují pouze otázky finanční, které jsou sice důležité, ale nikoli jediné. VV by bezpochyby prospěla sebereflexe, o níž také byla řeč, které však není věnován ani malý prostor. Naopak se dočítáme o jakési diskusi o formách práce v pobočkách a sekcích, což je sice zajímavé, ale představuje to spíše doplňkový program.

Jak situaci řešit? Např.:

a) finance

zpřísnit kontrolu a evidenci placení příspěvků; postupně přesouvat stále větší díl příspěvků ve prospěch složek; do doby, než bude rozpočet vyrovnaný, si bude VV financovat veškeré akce sám – je to jeho čestná povinnost; soustředit se na

možnosti získání veškerých finančních prostředků – t. j. nejen ohlídat obvyklé státní dotace a granty, ale zamyslet se např. nad možností sponzoringu, komerční činnosti atd.;

- b) buď se zbavit vlivu RVS nebo jej akceptovat, ale za méně nevýhodných podmínek,
- c) stanovit si hierarchii hodnot a podle ní řešit jednotlivé věci a neztrácet čas nepodstatnostmi,
- d) řešit průběžně a společně otázku propagace ČASU, včetně reklamy, není to úkol pro jednoho člověka,
- e) zásadně vyřešit problém informačního toku jak od VV směrem ke členům – KR+, tak i směrem k veřejnosti – Říše hvězd?
- f) odpovědnost VV členům
Jasně si stanovit (ve svůj vlastní prospěch) jak a kdy se bude VV členům zodpovídat – např. zveřejnit v KR+ konkrétní kroky, ne jen obecný program, které hodlá VV uskutečnit a v případě nedodržení harmonogramu poctivě rozebrat, co bylo příčinou neúspěchu.

Vážení přátelé, domníváme se, že pouze maximální otevřeností a snahou při řešení všech problémů lze rozproudit stojaté vody ČAS. Pokud tak neučiníme, bude první oblastí, v níž dojde k zádrhelům, oblast financování. Je věcí každého z nás, zda si před svým svědomím zodpoví, že vlastně pomohl zašantročit svěřené peníze.

Erika Poková, Tomáš Stařecký

Několik poznámek

k materiálu E. Pokové: Poslání ČAS v současnosti...

Na zasedání výkonného výboru ČAS ve Valašském Meziříčí dne 29. března tr. proběhla obsáhlá diskuse o poslání ČAS na základě ústní zprávy tříčlenné komise, kterou přednesla dr. E. Poková. Tehdy jsme se dohodli, že členové VV dodají dr. Pokové své podněty písemně tak, aby na jejich základě mohla připravit teze, které dostanou společně s pozvánkou na setkání předsedů poboček a sekcí všichni účastníci brněnské schůzky, plánované na 15. června. Ve skutečnosti však byly teze předloženy až na brněnském zasedání, takže kvalifikovaná diskuse k materiálu, s nímž se nikdo nemohl předem seznámit, neměla smysl. Proto se výkonný výbor rozhodl otisknout teze dr. Pokové v KR+ tak, aby se k nim mohli vyjádřit všichni členové ČAS – příslušná diskuse pak proběhne na zasedání VV ČAS v Praze dne

18. září tr. Nechci v této chvíli tuto diskusi nahradit, ale považuji přesto za nutné se k některým tezím vyjádřit. Jsem poslední, kdo by chtěl popírat potřebu popularizace astronomie, ale zdá se mi, že ČAS s ohledem na tradice i současné potřeby má ještě jiné významné cíle, např. podporu původní odborné práce svých členů, roztroušených i mimo univerzitní centra, hájení stavovských zájmů, podněcování odborných diskusí a reprezentaci české astronomické obce v evropském i světovém měřítku. Z toho by měla vycházet i koncepce činnosti výkonného výboru. Určitou krizí procházejí v současné době prakticky všechny domácí vědecké společnosti, takže není divu, že podobný problém postihl i ČAS. Není však pravda, že ČAS se nachází ve finančním deficitu a stejně tak není pravda, že by VV ČAS čerpal větší část finančních prostředků, které ČAS získává z členských příspěvků a z dotací. Účast ČAS v Radě vědeckých společností považují na rozdíl od dr. Pokové za přednost – jsme totiž zastoupeni ve výkonném výboru Rady a autorita ČAS v rámci Rady je naprosto nesporná. Pokud jde o propagaci ČAS, právě proto VV ČAS již delší dobu usiluje o definici poslání ČAS – jak je však patrné, jde to velmi ztuhla. Bez tohoto vymezení nelze začít s propagací či nábořem nových členů. Podobně nevidím jinou cestu, jak pokročit od nevěcných diskusí ke stanovení priorit, než postup, který jsme začali již loni ustavením zmíněné komise. Nyní se mohou do diskuse zapojit na základě písemných materiálů všichni členové ČAS a výsledkem musí být jasná a ucelená koncepce.

Jiří Grygar

Poslání ČAS v současnosti

Na pracovní poradě předsedů poboček a sekcí ČAS, která se konala 15. 6. rozdával Mgr. Stařecký materiál ne zcela jasného původu a určení s názvem Poslání ČAS v současnosti, stávající situace, návrhy řešení. Některá vyslovená tvrzení mě podnítla k jejich komentování.

1. V materiálu se tvrdí, že ČAS "nabízí a realizuje kontakt mezi profesionály a amatéry".

Pokud jde o realizaci takových kontaktů, mám podezření, že spočívá především v pořádání přednášek a seminářů, méně pak v šíření informací písemnou formou (některé složky ČAS ovšem vydávají vlastní věstníky). O tom, zda existuje nějaké metodické vedení amatérů se strany profesionálů, nemám povědomí. Kdysi tak dobré Kosmické rozhledy byly nepromyšleně zrušeny a jejich název přidělen jako podtitul Říši hvězd. Ta však ignorovala závazky z toho plynoucí. Nynější KR+ jsou ve stadiu potíží růstu a příliš vědeckých informací se v nich neobjevuje. Jsou v nich informace

provozní, které naopak zase chyběly v Kosmických rozhledech a nepodařilo se je prosadit do Říše hvězd.

2. V materiálu se tvrdí, že "nezanedbatelnou součástí jejího poslání je i dosažení a udržení vysoké prestiže... Právě do této oblasti by se měla soustředit převážná část aktivit výkonného výboru ČAS."

S tímto lze ovšem plně souhlasit. Pouze je třeba si uvědomit, že tento úkol nelze splnit uskutečněním asi tak 5–6 výborových schůzí v trvání 4–5 hodin. Samotný provoz ČAS ve prospěch jejích členů, pokud by měl probíhat řádně, zabere více času. V minulých letech byly v KR+ publikovány určité analýzy (např. od p. Mārze), které vyzněly m.j. do závěru, že o vědeckou prestiž ČAS by se měla starat jiná skupina lidí (v podstatě špičkoví profesionálové), zatímco výkonný výbor by se měl zabývat záležitostmi provozními. Tyto analýzy byly tehdejšími VV ČAS ignorovány (bez jakékoliv oponentury) a nutná opatření nebyla do nových stanov ČAS přijata. Poznamenávám, že ne všechny materiály předané VV ČAS byly zveřejněny, neboť měly interní povahu. Nový výbor ČAS se nyní bude topit v louži, kterou rozlila komise pro přípravu stanov (jež ony rozborů a návrhy většinou pomínula) a sjezd (který z několika návrhů stanov odsouhlasil ten nejkonzervativnější). Má-li se s touto situací něco udělat, budou muset členové VV ČAS řešit provozní věci individuálně během roku a schůze VV věnovat především záležitostem koncepčním a metodickým. Pokud si přečte někdo mé příspěvky, které vycházely v letech 1994–95 a nedokáže je kvalifikovaně popřít, bude muset uznat, že práce pro 11–členný výbor je více než dost.

3. V materiálu se hovoří o nutnosti reklamy a propagace a poznamenává se, že se "v tomto směru neudělalo zhora nic".

Toto tvrzení není přesné. Je třeba si uvědomit, že nejlepší propagací vědecké společnosti je především solidní vědecký časopis, vydávání publikací, zveřejňování vědeckých prací tiskem, dále pořádání vědeckovýzkumných akcí, vědeckých konferencí, pokud možno s mezinárodní účastí, kromě toho i udržování vědeckých styků se zahraničím.

- a) Solidní časopis ČAS nemá. Je však Říše hvězd s podtitulem Kosmické rozhledy. Ta už několik let vychází způsobem, že je to antireklamou titulů, historicky spjatých s ČAS. Jak ŘH propagovala ČAS nevím, neboť ji řadu let neberu (její časové skluzy mi lezly na nervy tak, že už jsem to nevydržel). Zde tedy není výsledek nulový ale záporný.
- b) Např. v r.1993 byl vydán sekci MPH ČAS návod na pozorování meteorů. Je to ovšem málo.
- c) Vědecká práce, v níž by autor deklaroval svou příslušnost k ČAS byla publikována snad před 20 lety a bylo to ojedinělé. Má někdo další informace v tomto směru?

- d) Vzpomínám si například na konferenci s mezinárodní účastí o výuce astronomie v r. 1992. Byla velmi kvalitní. Jinou otázkou je její praktický dopad.
- e) Vědecké styky se zahraničím jsou udržovány alespoň na úrovni některých sekcí, např. v minulosti a v budoucnosti tak činí SMPH. Jde o to, aby se důsledně vystupovalo pod firmou ČAS. Zde poznamenávám, že propagaci ČAS neprospívá, jestliže z finančních důvodů musí složky svou poštu rozesílat pod hlavičkou jiné organizace.

Ne všechny formy propagace jsou podmíněny finančně.

4. V materiálu je kladen požadavek "zásadně vyřešit problém informačního toku".

Již v r. 1992 na sjezdu byl deklarován požadavek na rychlé informace. Prozatím jsem udělal tu zkušenost, že některé informační kanály uvnitř ČAS, které by měly být vysoce průchodné, takovými nejsou. Kromě toho mám dojem, že počet informačních zdrojů na centrální úrovni poněkud poklesl.

Na závěr tohoto článku navrhuji výkonnému výboru touto a nejen touto cestou dvě opatření:

1. Nechť se seznámí z dřívějšími i nynějšími analýzami situace v ČAS a zaujme k nim zdůvodněné stanovisko, které zveřejní.
2. Nechť se zabývá metodikou realizace jednotlivých bodů 4.článku stanov ČAS a navržené postupy rovněž zveřejní.

M. Šulc

Setkání předsedů poboček a sekcí ČAS

Na sobotu 15. června 1996 bylo z podnětu výkonného výboru ČAS svoláno opakované setkání předsedů poboček a sekcí. Organizačně se akce ujal RNDr. Petr Hájek, který nejen zajistil prostory pro jednání v sále Hvězdárny a planetária M. Koperníka, Kraví hora v Brně, ale také připravil a rozeslal v dostatečném předstihu pozvánky všem zainteresovaným.

Bohužel i tak se v Brně sešlo pouze šest zástupců poboček a čtyři představitelé sekcí. S uspokojením lze konstatovat, že ze členů VV ČAS chyběli pouze řádně omluvení pokladník společnosti (Ing. A. Dědoch) a její vědecký tajemník (RNDr. J. Borovička).

Po zahájení a uvítání účastníků P. Hájkem se řízení schůze ujali členové VV pověřeni řízením poboček (F. Vaclík) a sekcí (K. Halíř). V úvodu byla krátce zhodnocena činnost složek ČAS a případně doplněny chybějící informace o pobočkách a sekcích, jejichž zástupci byli na setkání přítomni. Současně byly

shrnuty povinnosti vedení složek, které měly být splněny v souvislosti se zavedením nových stanov do praxe v nedávné době nebo společnost čekají v následujícím období.

Hlavní část jednání však byla věnována diskusi nad problémy, které aktuálně tíží vedení složek. Prvním otevřeným okruhem problémů byly otázky spojené s vybíráním členských příspěvků. Mimo jiné bylo navrženo stanovit povinnost složek nechat projít pokladnou společností veškeré vybrané příspěvky na činnost poboček a sekcí. Tento podnět projedná na svém nejbližším řádném zasedání VV ČAS.

Podrobně probírána byla i otázka nutnosti ustavit povinně revizní komise složek. Pozornost patřila též informovanosti, či spíše neznalosti, členské základny o tom, na koho se konkrétně obracet v případě nejasnosti, stížnosti, či přání. Doporučeno bylo zřídít na poslední straně KR+ stránku aktuálního informačního servisu, z něhož by řadoví členové získali odpovědi na výše diskutované otázky osobní zodpovědnosti, ale i jména a kontaktní adresy členů výboru i jednotlivých složek.

Kritika se snesla na chod sekretariátu společnosti s ohledem na dodržování termínů odpovědi na otázky a přání členů a rozesílání písemných materiálů. Pro řešení této ožehavé otázky projeví přítomní zástupci složek přání účastnit se navazujícího jednání VV ČAS, v čemž jim bylo samozřejmě vyhověno.

Za zmínku snad stojí i závěrečná poznámka předsedy Zápaadočeské pobočky, který vyjádřil svůj podiv nad některými projevy a nářky z řad jeho kolegů a mimo jiné konstatoval, že dle jeho názoru a zkušeností jsou současné stanovy společnosti natolik obecné a benevolentní, že ten, kdo podle nich není schopen vést sekci či pobočku touto kritikou pouze zakrývá svoji neochotu věnovat dobrovolné a bezplatné práci pro společnost nutné množství času a energie.

V samotném závěru jednání pan Martínek (pobočka Valašské Meziříčí) informoval přítomné o rozhodnutí pobočky transformovat se na samostatnou Valašskou astronomickou společnost, s přáním stát se kolektivním členem ČAS.

Přítomní s povděkem kvitovali poskytnuté pohostinství Hvězdárny a planetária M. Koperníka v Brně, za něž i touto formou jménem VV ČAS děkují.

Karel Halíř

Hvězdárna a planetárium Mikuláše Koperníka v Brně
a sekce pozorovatelů proměnných hvězd B. R. N. O. pořádá

28. konferenci o výzkumu proměnných hvězd

22. – 24. 11. 1996

Bližší informace podá RNDr. Miloslav Zejda, Hvězdárna a plan., Kraví hora 2,

616 00 Brno

tel.: 05/41 32 12 87

Hospodaření ČAS v roce 1995

Na rozdíl od minulých let je předkládán přehled hospodaření za rok 1995 v poněkud zkrácené podobě. Činím tak na základě připomínek jednotlivých členů s tím, že na případné dotazy bude samozřejmě poskytnuta upřesňující odpověď.

A. Dědoch – hospodář ČAS

příjmy celkem	119.338,50
výdaje celkem	113.911,70
rozdíl	+ 5.426,80

	Stav běžného účtu	Stav pokladny
k 31.12.1994	16.882,34	998,00
k 31.12.1995	18.195,54	5.111,60
rozdíl	+1.313,20	4.113,60

Příjmy		Výdaje	
členské příspěvky	50.397,80	spotřební materiál	9.019,60
úroky spořitelny	170,60	nájemné	4.000,00
dotace od RVS	68.770,10	poštovné a spoj. poplat.	16.168,00
		služby	20.293,20
		mzdové výdaje	18.400,00
		ostatní osobní náklady	19.300,00
		zdravotní a soc. poj.	5.222,00
		cestovné	20.163,50
		poplatky a odměny spořit.	1.345,40
příjmy celkem	119.338,50	výdaje celkem	113.911,70

Zápis z jednání VV ČAS konaného dne 15.6.1996 v Brně

Přítomni: RNDr. Jiří Grygar, CSc, Karel Halíř, RNDr. Petr Hájek, RNDr. Eva Marková, RNDr. Erika Poková, Mgr. Tomáš Stařecký, Pavel Suchan, Mgr. Miroslav Šulc, František Vaclík, Ing. Rostislav Weber.

Omluveni: RNDr. Jiří Borovička, Ing. Antonín Dědoch.

Schůze se konala za účasti předsedů poboček a sekcí. Tato skutečnost byla předem členy VV ČAS odsouhlasena. V začátku jednání byla držena minuta ticha jako vzpomínka na zesnulého Antonína Mrkose.

- 1) Informace z RVS (podal Grygar).** Dotace letos přišla včas a byla vědeckým společnostem rozeslána. Čím více členů a čím větší příspěvky budeme mít, tím budeme mít také větší dotaci. Vyúčtování do začátku prosince. Dotace Ministerstva školství (tzv. 50 na 50): RH dostala 300 000 Kč, EAI 25 000 Kč; žádat lze neustále (i během roku), je-li žadatel schopen pro projekt zajistit dalších 50%.
- 2) Dotace pobočkám a sekcím.** Návrh hospodáře konzultovaný se členy VV pověřenými řízením sekcí, poboček a kolektivních členů byl schválen. Informační dopis sekcím Halíř, pobočkám Vaclík.

Schválené dotace:	sekce PPH	6 000.–
	sluneční sekce	1 000.–
	zákrytová sekce	3 500.–
	kosmologická sekce	1 800.–
	pobočka Praha	7 000.–
	pobočka Teplice	400.–
	pobočka Brno	2 000.–
	Východočeská pobočka	2 800.–
	pobočka České Budějovice	1 200.–
	Západočeská pobočka	3 500.–
	EAI	4 000.–

Uvedené částky jsou částky za celý kalendářní rok, tedy včetně již čerpané letošní dotace. Složky mohou schválenou dotaci čerpat buďto hotově nebo proplácením honorářů. Velikost požadované hotovosti je nutno sdělit sekretariátu, aby mohla být zaslána nebo jiným způsobem doručena. Zbývající část dotace (honoráře) může být čerpána průběžně. Sekce a pobočky mohou schválenou dotaci začít čerpat pouze v tom případě, pokud doručily správci adresáře ČAS Ing. Vaštovi seznamy svých členů a na účet ČAS převedly příspěvky do ČAS od svých kmenových členů.

- 3) Kolektivní členství.** Společnost pro meziplanetární hmotu – VV schválil její kolektivní členství se statutem sekce (smlouvu, ve které bude zakotveno bezplatné převedení Návodu... do majetku SMPH, sestaví ihned a předsedovi

ČAS předloží Suchan). Valašská astronomická společnost – smlouvu o členství připraví Suchan, Lenža.

- 4) KR+. Výzva všem: posílejte příspěvky!!! organizační i odborné. Uzávěrka příštího čísla bude vždy uvedena v zápise z VV ČAS i v KR+. Uzávěrka nejbližšího čísla je 24.6.: sekce – Halíř, pobočky – Vaclík, kolektivní členové – Suchan, tento zápis z jednání VV – Suchan; otisknout materiál Dr. Pokové – Hájek; zavést pravidelnou organizační dvoustranu s kontaktním spojením – Hájek; adresy revizoru a krátký abstrakt Jednacího rádu revizní komise – Hájek, Sulc; informace o setkání předsedu složek v Brně – Halíř, Vaclík. Do redakce pravidelně dodávat adresář s daty narození – Vašta. Připomínka Mgr. Šilhána: asi 15 členů Sekce PPH žádá o zaslání posledních 3 čísel.
- 5) Internet. Ne-li první, ČAS je určitě jedna z prvních a zatím jedna z mála vědeckých společností, které mají svou vlastní stránku. Stránka je dobře hodnocena a byla i citována ve Výroční zprávě Rady vědeckých společností za r. 1995. Každý podle svých možností nechť o její existenci informuje.
- 6) Sekretariát – pošta. Do příštího zasedání vyřešit otázku pošty – Grygar. Zkušebně přebírá a k vyřízení poštu ČAS rozděljuje Suchan.
- 7) Revizní komise ČAS (Informaci podal Šulc). Předsedou revizní komise je Dr. Jiří Prudký. Byl přijat Jednací řád revizní komise (VV odsouhlasil jednomyslně), který je přílohou tohoto zápisu.
- 8) Kamilu Hornochovi byla předána věcná cena Zdeňka Kvíze.
- 9) Informace o RH podal Stařecký.
- 10) Program pro příští zasedání VV ČAS:
 - kontrola zápisu z 29. 3. a 15. 6.
 - členské legitimace, diplom
 - EAS
 - sekretariát – pošta
 - komise o posláni ČAS (Poková)
 - odpisy (pobočka v Brně)

Jako přílohu zápisu najdete výňatek ze Zákona o účetnictví, který připravil Mgr. Miroslav Šulc. Zákon se týká právnických osob, tedy ČAS jako celku. Pro hospodáře složek ČAS je tedy tento materiál informativní. Protože revizoři ČAS si přejí vést účetnictví podle tohoto zákona i ve složkách, doporučuje se, aby mu účetnictví složek odpovídalo.

Příští zasedání VV ČAS se koná ve středu 18. 9. 1996 od 9.20 (v 9.15 jede první lanovka) v knihovně Štefánikovy hvězdárny v Praze. Zajištění – Suchan.

Přílohy: Jednací řád revizní komise, výňatek ze zákona c. 563/91 o účetnictví

Zapsal: Suchan

Expresní astronomické informace (EAI)

Expresní astronomické informace jsou občanskoprávním sdružením, které šíří nejnovější poznatky a objevy z astronomie.

Členové sdružení jsou informováni prostřednictvím zpravodaje EAI o nových objevech v blízkém i vzdáleném vesmíru. Ve sluneční soustavě jsou to objevy nových komet, planetek, satelitů planet, podrobnosti získané ze snímků HST o planetách. Stelární astronomie je zde zastoupena informacemi o objevech supernov, nov, kvasarů, pulzarů, o vzplanutích kataklyzmických hvězd. Informace o pozorovacích kampaních, které vyhledávají jednotlivá astronomická střediska při novém objevu se dostávají k členům sdružení již v několika hodinách po vyhlášení. Celoročně ve zpravodaji najdete předpovědi zákrytů hvězd planetkami a identifikační mapkou.

Existuje i zpětná vazba pozorovatelů s redakcí EAI. Pozorování, která pozorovatelé provedou a zašlou do redakce EAI nekončí v "šuplíku", ale jsou předávány do jednotlivých center pro daný obor a v neposlední řadě se uveřejňují přímo ve zpravodaji.

Zpravodaj vychází dle aktuálnosti astronomických objevů. Minimální frekvence vydávání zpravodaje EAI je 1x týdně. Tedy EAI jsou astronomickým týdeníkem. Byly již však případy, že při důležité kampani nebo objevu vyšel zpravodaj i 3x týdně.

Informace o objevech a novinkách se získávají z různých zdrojů. Především je to IAUC, AAVSO (Americká asociace pozorovatelů prom. hvězd), BAS (Belgická astronomická společnost), EAON (Centrum pro zákryty hvězd planetkami) a další. Díky elektronickému spojení (E-mail) se do redakce EAI dostávají informace se zpožděním několika desítek sekund například i z USA nebo Japonska. Ke členům sdružení pak se zpožděním několika hodin.

Zpravodaj je vydáván v češtině a jednotlivé úkazy jsou doplňovány hledacími mapkami, obrázky, tabulkami, či efemeridou. Každý ve zpravodaji najde tu svoji informaci z oblasti, která ho zajímá.

Kontaktní adresa: Expresní astronomické informace
Hvězdárna Vyškov
P.O.BOX 43
682 01 VYŠKOV

Redakce: D. Hanžl a P. Hájek

Zkrácená verze přednášky přednesené při předání ceny zdeňka kvíze v praze 2.3. 1996

Narodil jsem se před 23 lety v Lelekovicích, což je obec nedaleko od Brna. O astronomii jsem se začal zajímat v deseti letech – vystříhoval jsem si články s astronomickou tematikou, sledoval jsem televizní pořady Dr. Grygara, po večerech jsem se díval po obloze, naučil jsem se znát několik souhvězdí. V páté třídě ZŠ jsem spolu s kamarádem z Lelekovic začal chodit na brněnskou hvězdárnu do Klubu mladých astronomů, kde jsme se pod vedením paní Holíkové a doktora Pokorného dověděli mnoho teoretických poznatků a již v té době jsme se zajímali především o pozorování. Mám v živé paměti okamžik, kdy jsem se poprvé podíval díky doktoru Hollanovi 15 cm refraktorem na Venuši. Toto pozorování na mě velice silně zapůsobilo. První dalekohled, který jsem vlastnil byl Astrokabinet – na pozorování se sice příliš nehodil, ale za to jsem pochopil, jak takový dalekohled funguje. Brzy jsem dostal od dědečka triedr 10x50, se kterým už toho bylo na obloze vidět více – začal jsem kreslit nejjasnější objekty a části souhvězdí. 11. listopadu 1985 jsem s ním poprvé uviděl slavnou Halleyovu kometu, což některé zaměstnance hvězdárny dost udivilo. Kresba okolí komety, kterou jsem pořídil ukázala, že jsem kometu opravdu viděl a byl to asi jeden z prvních krůčků v opravdovém pozorování. Brzy mě ale přestalo bavit pozorovat jen tak a začal jsem se zajímat, z jakých pozorování by mohl být nějaký užitek. Mým největším pomocníkem a učitelem se v té době stal již zmíněný doktor Hollan. Nejprve jsem začal s teleskopickým pozorováním meteorů pomocí triedru. Brzy jsem začal kreslit Jupitera, určovat jasnosti proměnných hvězd a komet, pozorovat zákryty hvězd tělesy sluneční soustavy, kreslit sluneční skvrny a pozorovat zatmění Měsíce. Z vizuálních pozorování jsem si vyzkoušel vše a dodnes se mně to hodí. Asi po roce jsem si za 2000 korun koupil 13 cm NEWTON, který vlastním dodnes. Nejčastěji jsem se věnoval kreslení otevřených hvězdokup, galaxií, určování jasností komet a proměnných hvězd. Kolem roku 1991 se u nás začala zlepšovat informovanost o nových objevech komet, nov a supernov. A právě pozorování nov a supernov jsem se začal věnovat intenzivně – vždycky jsem se snažil určit jasnost nově objeveného objektu co nejdříve. Několikrát se mně podařilo odpozorovat novu, supernovu nebo novou kometu dříve než za 3 dny po objevu – kdy ještě nebyly vydány hledací mapky a u komet byly známy jen dvě tři polohy. Když se takové pozorování povedlo, měl jsem z toho vždycky velkou radost a když se nepovedlo (většinou z důvodu špatného počasí) tak jsem to nebral tragicky a co nejdříve jsem se snažil uspět. V té době jsem začal přemýšlet o koupi ještě většího dalekohledu, protože na značné množství zejména komet prostě "třináctka" nestačila. Na podzim roku 1994 jsem si koupil Newton o průměru zrcadla 35 cm, se kterým nyní pozoruji komety do 14–15 mag a hvězdné objekty do 15.5–16 mag.

Nyní bych Vás rád seznámil s některými zajímavými pozorováními, které jsem provedl.

Pozorování meteorů – v roce 1992 jsme spolu s K. Trutnovským pozorovali teleskopicky meteorický roj Kvadrantidy. V noci 3./4. ledna jsme mezi 23.–7. hodinou při teplotě kolem -8°C spatřili 15 meteorů náležících tomuto roji. Jelikož jsme si každou chvíli všimli meteoru letícího "vedle dalekohledu", začali jsme meteory počítat pouhým okem v desetiminutových intervalech – v maximu jsme spatřili 45 meteorů za 10 minut, což znamenalo ZHR kolem 400 met/h. V roce 1995 jsem při stejné teplotě společně s F. Hrochem tento roj sledoval vizuálně. Nepřálo nám však počasí – za prvních 7 hodin pozorování jsme spatřili pouze několik desítek meteorů. Špatné počasí vyvrcholilo tím, že 2 hodiny sněžilo. Byli jsme promrzlí, protože na nás ležela několikacentimetrová vrstva sněhu a chtěli jsme skončit, jenže se začalo vyjasňovat. Během 38 minut jsem zaznamenal 50 meteorů, celkem více než 100. Byly to nejtvrší podmínky při pozorování, jaké jsem zažil. Ruce jsem měl tak promrzlé, že jsem v nich ani nemohl udržet tužku.

V roce 1992 jsem stejně jako několik let před tím pozoroval nejslavnější meteorický roj – Perseidy, a to teleskopicky. V předvečer předpovězeného ostrého maxima jsem se připravoval na pozorování a již za soumraku jsem viděl okem během 41 minut 26 vesměs velice jasných meteorů s několikasekundovými stopami. Těšil jsem se na maximum, které mělo nastat kolem půlnoci... Maximum však nastalo dřív, ještě za světla, takže večer jsme mohli pozorovat již jen jeho doznívání. V roce 1993 jsem v maximové noci pozoroval tento roj opět teleskopicky společně s D. Dvořákovou. Nejvíce jsme spatřili vizuálně 29 meteorů za 10 minut při mezní hvězdné velikosti kolem 5 magnitud. Za svítání, kdy bylo vidět již jen Capellu a Vegu jsme viděli tři velice jasné Perseidy během 2 minut. Jak se ukázalo z pozorování ze západní Evropy, právě v tomto čase nastalo ostré maximum. V letošním roce bysme měli maximum vidět celé v nočních hodinách, v minulých letech jsme sice měli štěstí na počasí, ale smůlu na časy maxim – buď nastaly za soumraku nebo za svítání. Snad tedy letos vyjde počasí i čas maxima, i když ZHR je očekávána pouze kolem 200 met/h.

Na noc 21./22. listopadu 1995 byla předpovězena krátká sprška meteorů roje alfa-Monocerotid pozorovaná v minulosti pouze v letech 1925, 1935 a 1985 náhodnými pozorovateli. Trvání maxima bylo předpovězeno jen na několik desítek minut s max. ZHR 600–2400 met/h. Téměř měsíc před touto nocí a měsíc po ní vládlo beznadějně zamračené počasí, tato noc ale byla jasná. Dva pozorovatelé, se kterými jsem se domluvil na pozorování nepřišli, takže jsem pozoroval sám. Teplota vzduchu se pohybovala kolem -14°C , pozoroval jsem od půlnoci vizuálně bez zakreslování. Ve 2:18 SEČ jsem spatřil první meteor tohoto roje. Rychle jsem zapnul diktafon na který jsem hlásil jasnost, polohy, rojové příslušnosti meteorů a přibližně po 5 minutách čas. Tento způsob záznamu je velice výhodný – nezdržuje při pozorování a dovoluje přesně určit časy přeletů jednotlivých meteorů. Po asi 12 minutách dosáhl roj maxima

činnosti – 7 meteorů za minutu! Poslední meteor jsem spatřil ve 2:44. Roj produkoval meteory rychlé, většinou slabé (průměrná jasnost 3.4 mag). ZHR v maximu dosáhla asi 1250 met/h. Důležitou se ukázala dobrá připravenost na pozorování co se týče oblečení a pomůcek, tak také vhodnou metodikou pozorování.

Při pozorování oblohy jsem spatřil mnoho bolidů, ale první velice jasný jsem spatřil spolu s F. Hrochem 22.4. 1995 při pozorování slabé komety P/Borrelly (jasnost 14.8 mag). Viděli jsme až konec meteoru, v maximu jsme viděli jen osvětlení země, podle něhož jsme určili jeho jasnost na -10 mag, což dobře souhlasilo s ostatními pozorovateli. Měl zeleno-žlutou barvu, letěl 3 sekundy a zanechával za sebou asi jednosekundovou stopu. 22. 10. téhož roku jsem spatřil bolid jasný -8 mag (pravděpodobně Taurida) nízko nad východním obzorem. Jeho barva se postupně změnila ze zelené přes žlutou až po modrou. Zanechal za sebou stopu s několika zjasněními viditelnou po 20 sekund. Nejkurioznější bolid jsem spatřil 11. 7. 1988. Nejprve jsem uviděl meteor 4 mag binarem 10x80 při pozorování M10 a M12, který se při výletu z pole stále zjasňoval. Po několika sekundách jsem se podíval mimo dalekohled – spatřil jsem žlutý meteor -6 mag, který letěl několik sekund, pak zhasl a asi 7x se znovu zjasnil než definitivně zmizel. Až po chvíli mě došlo, že to byl ten samý meteor, který jsem spatřil v binaru... Kromě těchto bolidů jsem vidět alespoň 10 dalších s jasností mezi -4 až -6 mag. Při spatření bolidu se zaměřuji zejména na co nejpřesnější určení času přeletu, jehož znalost je nezbytně nutná pro případný výpočet místa dopadu meteoritu. Při pozorování Perseid jsem se v roce 1993 zaměřil také na pozorování jejich stop. U jedné Perseidy jasné -3 mag jsem mohl v binaru 10x80 pozorovat vývoj stopy po dobu 3 minut, kdy se změnil její tvar z jasné "úsečky" přes "esíčko" až po oválný poměrně velký "obláček", který se rozptýlil do ztracena. Spatřil jsem ještě dalších 9 stop s trváním okolo 30 sekund. Ještě bych se rád zmínil o dvou ne jasných, ale zajímavých meteorech. Oba jsem pozoroval binarem 10x80. První z nich byl červený, jasný 2 mag, mohl jsem si jej prohlížet skoro 5 sekund, jak letí přes oblohu. Druhý z nich měl 6 mag a byl zajímavý tím, že v něm letěly za sebou 2 stejně jasná zjasnění. Byl tedy způsoben meteoroidem rozpadlým na dvě přibližně stejné velké části.

Pozorování komet je obor, kterému se věnuji v současnosti nejvíce. Do teď jsem pozoroval 46 komet, u kterých jsem získal přes 500 odhadů jasnosti. První kometou, kterou jsem pozoroval, byla v roce 1985 Hartley-Good. Následovala slavná P/Halley, jejíž první pozorování jsem "odnesl" zápalem plic a díky tomu jsem ji neviděl v období nejlepší viditelnosti. Velmi zajímavou kometou byla P/Machholz 2, kterou jsem v roce 1994 našel 2.6 dne po jejím objevu. Ráno 6.9. mě překvapila svojí jasností – namísto 10 mag dosahovala 7.1 mag. Toto zjasnění bylo způsobené rozpadem jejího jádra. Později byla vidět ještě jedna jeho komponenta. U komety P/Borrelly jsme mohli v roce 1995 pozorovat krátký chvost i protichvost. U této komety se mně podařilo získat dva poslední amatérské odhady jasnosti na světě (14.8 a 14.9 mag). V loňském roce jsem

rovněž pozoroval planetku s kometární aktivitou P/Chiron při jasnosti kolem 15.5 mag. Hale-Bopp se stala kometou s nejjihnější deklinací, kterou jsem kdy pozoroval. Při jasnosti kolem 11 mag se nacházela pouze 7° nad jižním obzorem, neboť její deklinace byla -32.5°. Další zajímavou kometou byla P/Schwassmann-Wachmann 1 – v důsledku rozpadu jejího jádra jsem ji pozoroval nizoučko nad jihozápadem jako difúzní objekt s jasností 7.4 mag. I její "sestra" s číslem 1 (myšlena P/Schwassmann-Wachmann 1) je velmi zajímavou kometou, která by si měla udržovat jasnost okolo 17 mag, ale velice často je podstatně jasnější. V minulosti se mi ji podařilo několikrát pozorovat při jasnosti 13–14 mag. Letos 25. a 26. února jsem zažil velice příjemné překvapení, protože jsem v zorném poli spatřil kometu s jasností 10.8 a 10.9 mag. Bylo to její největší zjasnění od roku 1983. I její vzhled byl velice zajímavý – ve větších zvětšeních se ukázala vřetenovitá koma se stelárním jádrem. Kometou, která mě nejvíce potrápila, byla C/1995 Y1 Hyakutake. Díky velmi špatným pozorovacím podmínkám jsem ji spatřil až na pátý pokus. Nepříjemné bylo zejména to, že jsem ji hledal vždy v ranních hodinách při velice nízkých teplotách. Jak jsem se již zmínil, při pozorování komet se snažím o jejich spatření a určení jasnosti co možná nejdříve po objevu. Rekord v tomto ohledu drží C/1996 B1 Szczeponski, kterou jsem spatřil 2.3 dne po jejím objevu.

V minulosti jsem se rovněž zabýval pozorováním planet a jejich měsíců, zejména kreslením detailů na povrchu Marsu a Jupiteru a sledováním zákrytů a zatmění Jupiterových měsíců. Loni jsme mohli pozorovat Saturn s velice tenkým prstencem, který byl v některých obdobích jasný a jindy velice slabý (v důsledku osvětlení částic, ze kterých se skládá, Sluncem). V roce 1994 jsem pozoroval výrazné skvrny na Jupiteru způsobené dopadem komety Shoemaker-Levy 9. 13 cm reflektorem jich bylo pozorovatelných až 8.

Mým největším astronomickým snem bylo spatřit planetu Pluto. Tento sen se mi splnil loni, kdy jsem Pluto bez problémů pozoroval jako hvězdičku 14 mag 35 cm Newtonem.

Velice zajímavým úkazem byl zákryt hvězdy SAO 77675 Venuší večer 11. 5. 1988. Hvězda zmizela za neosvětlený okraj kotoučku Venuše, velice blízko špičky srpku. Výstup ze zákrytu nebyl pozorovatelný – hvězda vystupovala spoza osvětlené části a bylo možné si jí povšimnout až kousek od kotoučku Venuše. Další zajímavý zákryt nastal 3. 7. 1989. Byl to zákryt hvězdy 28 Sgr Titanem. Bylo polojasno, ale nad jím bylo zamračeno. Ještě 11 minut před zákrytem nebyl Saturn vidět okem, po dalších 5 minutách jsem jej našel "třináctkou", 4 minuty před zákrytem se objevila hvězda, ale Titan stále nebyl vidět. I přes nepříznivé počasí se mi podařilo odpozorovat úkaz s následujícím průběhem: tří sekundové slábnutí hvězdy, záblesk na původní jasnost, zmizení hvězdy, po 4 minutách a 55 sekundách záblesk hvězdy a během dalších asi 3 sekund dosáhla hvězda původní jasnosti.

Pozorování proměnných hvězd. Z počátku jsem pozoroval zejména zákrytové dvojhvězdy, postupem času jsem se začal zabývat zejména určováním jasností nov a supernov, což bylo umožněno zlepšením informovanosti o nových objevech díky EAI. První novou, kterou jsem viděl, byla v roce 1992 nova Cygni. Byla bez problémů viditelná okem a udělala na mě velký dojem. Dosud jsem viděl ještě dalších 8 nov, ze kterých byly nejzajímavější Cassiopei 1993 (náhle zeslábla z 9 na 16 mag a pak se opět zjasnila na asi 11 mag) a Cassiopei 1995, která je zajímavá velmi pomalým poklesem jasnosti. První pozorovanou supernovou se stala 1993 J v galaxii M81, která byla pohodlně pozorovatelná i v malých přístrojích a předvedla nám dvě stejně vysoká maxima jasnosti. Kromě této supernovy jsem pozoroval ještě dalších 5 s jasností mezi 13 až 15.5 mag.

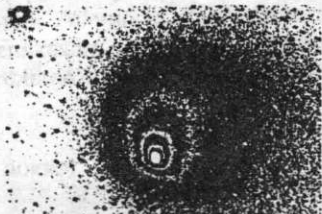
Asi největšího úspěchu (i když nestál tolik úsilí jako některá jiná pozorování) jsem dosáhl 16. dubna 1993. Při určování jasnosti supernovy 1993 J v galaxii M 81 jsem si všiml, že jedna ze srovnávacích hvězd je slabší než v předešlých nocích. Moje pozorování bylo potvrzeno tu samou noc fotoel. fotometrem na brněnské hvězdárně. Jelikož tuto hvězdu neobsahoval žádný katalog proměnných hvězd, bylo jasné, že se jedná o nově objevenou proměnnou. Dnes nese označení ES UMa. Jasnost mění v periodě 0.528904 dne mezi 10.98 až 11.38 mag. Jedná se o zákrytovou dvojhvězdu typu W UMa. Velice zajímavé je, že ve stejný čas tuto hvězdu použil jako srovnávací Jan Kyselý z Vlašimi a při zpracování si všiml, že je slabší než dříve. Když si uvědomíme, že se do této oblasti dívaly tisíce amatérských i profesionálních astronomů celého světa, že v minulosti byla galaxie M81 zachycena na tisících fotografiích a nikdo si změny jasnosti této hvězdy nevšiml, je opravdu kuriózní, že byla objevena dvěma českými pozorovateli z pozorování získaných během 3 minut... Taková už je ale astronomie – mnoho umíme předpovědět, ale mnoho překvapení je pro nás ještě připraveno.

Kamil Hornoch

Je to příliš krásné, aby to byla pravda

Jak jistě všichni víte, blíží se k nám kometa C/1995 O1 (Hale-Bopp). Někteří z našich kometářů ji viděli již loni v létě nebo na podzim, kdy se již krátce po objevu byla dostupnou i malým dalekohledům. Nyní se zjasňuje a největší "divadlo" by měla předvést v příštím roce.

Zatím máme v naší databázi k dispozici 422 odhadů její jasnosti od 23. července 1995 do 17. června 1996. Za tu dobu se přiblížila ke Slunci z 7.15 AU na 4.07 AU a zjasnila o více než 4 mag. Nyní (18. června) je již téměř 6 mag a 18. května byla

poprvé vidět bez dalekohledu (ve vzdálenosti 4.37 AU od Slunce; samozřejmě ji viděli z jihu, kde ji v noci mají poblíž zenitu). Tím se stala "rekordmankou" mezi všemi dosud pozorovanými kometami v tomto tisíciletí. Z 422 odhadů jasnosti shromážděných v naší databázi (z toho 45 z naší společnosti) bylo již možné spočítat první odhad její absolutní jasnosti a mocniny, s níž se její jasnost mění v závislosti na vzdálenosti od Slunce. Jasnosti komety jsou spolu s původní předpovědí jasnosti v připojeném grafu 1. Spočtené hodnoty uvedených fotometrických parametrů jsou:

$$m_0 = -3.01 \pm 0.16, n = 4.51 \pm 0.08.$$

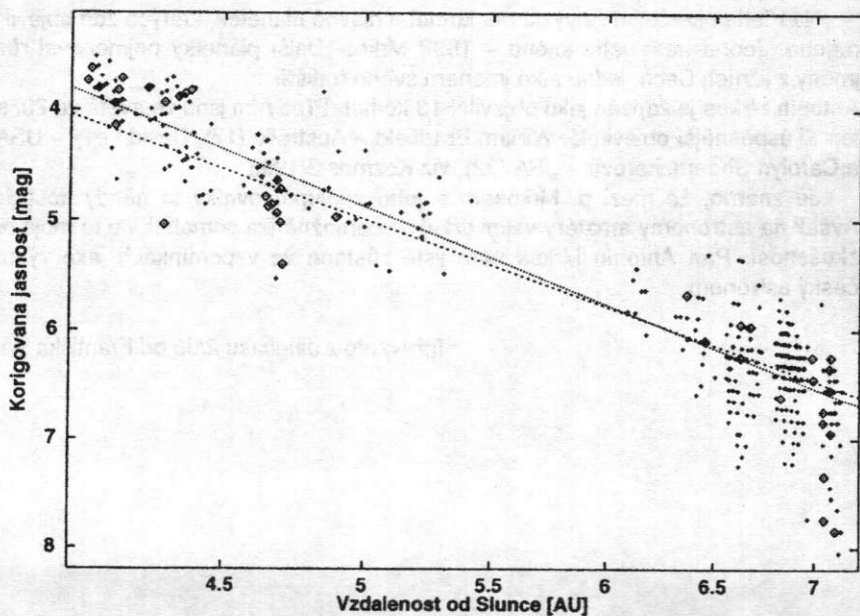
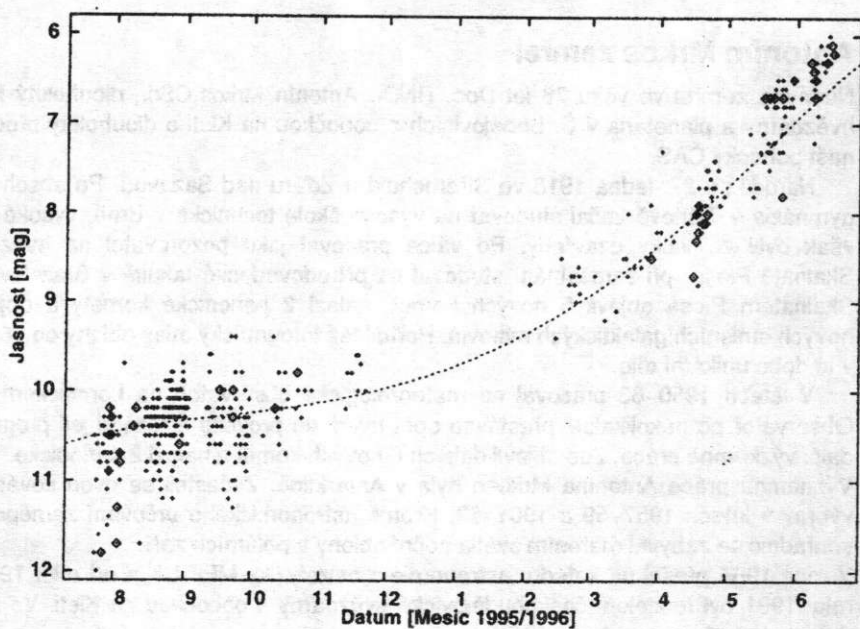
V grafu 2 jsou vyneseny jasnosti komety korigované na vzdálenost 1 AU od Země, v závislosti na její vzdálenosti od Slunce. Mírnější přímka udává průběh jasnosti spočtený dle původních fotometrických parametrů, strmější dle nových. V obou grafech jsou naše pozorování označena většími kosočtverci, zahraniční malými křížky. Dle nových fotometrických parametrů by v příštím roce mohla dosáhnout jasnosti až -2.8 mag a být po dlouhé měsíce velmi nápadným objektem, na rozdíl od komety C/1996 B2 (Hyakutake), jejíž sláva trvala jen dost krátce.

Letošní rok je ostatně pro pozorovatele komet téměř rájem. K loňské "vánoční" kometě C/1995 Y1 (Hyakutake), která dosáhla v únoru 8 mag, se připojila C/1996 B1 (Szczeplanski) s nejvyšší jasností 7.5 mag; již zmíněná C/1996 B2 dosáhla 0 mag a ani periodické komety nezůstaly stranou: známá "neklidná" komete 29P/Schwassmann-Wachmann 1 vybuchla a dosáhla 11 mag, příjemně překvapila jak 97P/Churyumov-Gerasimenko (v únoru a březnu 11.5 mag), tak také 116P/Wild 4, která při nepříznivém návratu (perihelium teprve projde, ale skoro v konjunkci se Sluncem) měla na večerní obloze kolem 12 mag. V těsné blízkosti Země (0.16 AU) prolétla komete 45P/Honda-Mrkos-Pajdušáková, která byla koncem ledna 7-8 mag. Nyní je dobře sledovatelná 22P/Kopff, která je blízko C/1995 O1 a má nyní 7.5 mag. Seznam by tady končit nemusel, omezili jsme jej na komety, které byly pozorovány binární 25x100 nebo srovnatelnými dalekohledy, v dosahu větších amatérských dalekohledů (12-14 mag) byla ještě řada dalších...

Není tedy divu, že se za letošní rok u nás nashromáždilo již asi 500 odhadů jasností komet a téměř denně přibývají další. Vzrůst zájmu o komety u nás se projevil i v cirkulářích IAU, kde jsou již v téměř každém "kometárním čísle" česká jména. Již dnes je zřejmé, že dosud rekordní rok 1994 (534 odhadů) bude překonán.

Pokud Vás zajímají komety nebo meteory můžete navázat styk s naší "Společností pro meziplanetární hmotu", která tato pozorování organizuje a zasílá svým členům informace o tělesech meziplanetární hmoty. Tato společnost nyní jedná o statutů kolektivního člena ČAS. Kontaktní adresa na předsedu společnosti je:

doc. Vladimír Znojil, Elpova 22, 628 00 Brno;
telefon (ve dne): -5-42126457, e-mail: znojil@med.muni.cz

Antonín Mrkos zemřel

Nedávno zemřel ve věku 78 let Doc. RNDr. Antonín Mrkos, CSc., dlouholetý ředitel hvězdárny a planetária v Č. Budějovicích s pobočkou na Kleti a dlouholetý předseda naší pobočky ČAS.

Narodil se 27. ledna 1918 ve Střemchoví u Žďáru nad Sázavou. Po absolvování gymnázia v Tišnově začal studovat na vysoké škole technické v Brně, vysoké školy však byly za války uzavřeny. Po válce pracoval jako pozorovatel na hvězdárně Skalnaté Pleso, při zaměstnání studoval na přírodovědecké fakultě v Bratislavě. Na Skalnatém Plese objevil 5 nových komet, našel 2 periodické komety a objevil 6 nových emisních galaktických mlhovin. Pořídil též fotografický atlas oblohy do 16 mag, v té době unikátní dílo.

V letech 1950–63 pracoval na meteorologické observatoři na Lomnickém štítě. Observatoř po několikaleté přestávce opět uvedl do provozu a rozšířil její program o další výzkumné práce. Zde objevil dalších 6 nových komet a našel 2 periodické.

Významná práce Antonína Mrkose byla v Antarktidě. Zúčastnil se dvou sovětských výprav v letech 1957–59 a 1961–63. Kromě astronomického určování zeměpisných souřadnic se zabýval měřením světla noční oblohy a polárních září.

V roce 1964 přešel na katedru astronomie a astrofyziky MFF UK a od roku 1965 do roku 1991 byl ředitelem českobudějovické hvězdárny s pobočkou na Kleti. Ve stejné době byl předsedou pobočky ČAS.

Na Kleti pokračoval ve výzkumu komet a hlavně planetek, kterých zde objevil velmi mnoho. Jedna nese jeho jméno – 1832 Mrkos. Další planety pojmenoval různými jmény z jižních Čech, jednu také jménem svého rodiště.

Antonín Mrkos je zapsán jako objevitel 13 komet. Před ním jsou ve světě ve 20. století jen tři úspěšnější objevitelé: William Bradfield – Austrálie (17), David Levy – USA (21) a Carolyn Shoemakerová – USA (32), viz Kozmos 3/1996.

Je známo, že mezi p. Mrkosem a jeho spolupracovníky to někdy dost jiskřilo. Avšak na astronomy amatéry velmi držel a všemožně jim pomáhal. Je to moje osobní zkušenost. Pan Antonín Mrkos nám jistě zůstane ve vzpomínkách jako významný český astronom.

(převzato z Jihočasu 2/96 od Františka Vaclíka)

Výkonný výbor ČAS

RNDr. Jiří Grygar, CSc.	předseda	Fyzikální ústav AV ČR Na Slovance 2, 180 40 Praha 8	02/66052660 02/821227 fax	grygar@fzu.cz
RNDr. Eva Marková	místopředsedkyně	Hvězdárna Úpice 542 32 Úpice	0439/932731 0439/932289	
Ing. Antonín Dědouch	hospodář	Čiklova 5/646 128 00 Praha 2	02/6927082 domů 02/279544 práce	
RNDr. Jiří Borovička	vědecký tajemník	Astronomický ústav AV ČR 251 65 Ondřejov	02/881611 0204/857153	borovic@asu.cas.cz
František Vacík	pobočky	Žižkovo náměstí 15 373 12 Borovany	038/950289	
Karel Halíř	sekce	Lužická 901/III 337 01 Rokycany	0181/2622 práce	
RNDr. Erika Poková	tiskový tajemník	Vostrovská 29 160 00 Praha 6	02/364504 domů	
Pavel Suchan	kolektivní členové	Hvězdárna a plan. hl. m. Prahy Petřín 205, 118 46 Praha 1	02/24510709-11 02/538280 fax	observ@earn.cvut.cz
RNDr. Petr Hájek	pošta	Hvězdárna Vyškov, PO BOX 43 682 01 Vyškov	0507/21668, 22558 0507/21117 fax	qhajek@fee.vutbr.cz
RNDr. Jiří Prudký	předseda rev. komise	Hvězdárna Kolářovy sady 3348 796 01 Prostějov	0508/24130	

sekce	předseda	hospodář	kontakt. adresa
Astronautická	Ing. Marcel Grůn Královská obora 233, 170 21 Praha		předseda
B.R.N.O pozorovatelů prom. hvězd	RNDr. Miloš Zejda Hvězdárna a planetárium Kráví hora 2, 616 00 Brno	Mgr. Jindřich Šilhán Hvězdárna a planetárium Kráví hora 2, 616 00 Brno	předseda
Kosmologická	Ing. Vladimír Novotný Jašíkova 1533/4, 1749 00 Praha		předseda
Pedagogická	Doc. RNDr. Martin Šolc, CSc. AsÚ UK, Švédská 8, 150 00 Praha		předseda
Planetární	RNDr. Mojmír Eliáš Mexická 5, 101 00 Praha	Ing. Pavel Pířhoda Královská obora 233, 170 21 Praha	předseda
Historická	RNDr. Erika Poková Vostrovská 29, 160 00 Praha	Mgr. Jaroslav Soumar Hvězdárna, Petřín 205, 118 46 Praha	předseda
Sluneční	RNDr. Eva Marková Hvězdárna, 542 32 Úpice	RNDr. Pavel Kotrč, CSc. Ondřejov 266, 251 65 Ondřejov	předseda
Stelární	Prof. RNDr. M. Vetešník, DrSc. Čápkova 10, 602 00 Brno		předseda
Zákrytová a astrometrická	Ing. Jan Vondrák, DrSc. Na Bězince 20, 150 00 Praha	Ing. Rostislav Weber Na malém klíně 16, 182 50 Praha	Karel Halíř Lužická 901/III 337 01 Rokycany

Pobočky ČAS			
	Předseda	Tajemník	Hospodář
Brno	Mgr. Miroslav Šulc Velkopavlovická 19 628 00 Brno	RNDr. Petr Hájek Hvězdárna a planetárium Kráv hora 2, 616 00 Brno tel.:0507/21668, 22558	Ing. Karel Jehlička, CSc. Slámova 34, 618 00 Brno
České Budějovice	František Vaclík Žižkovo nám. 15 373 12 Borovany tel.:038/950289	Ladislav Schmied Havlíčkova 151 378 62 Kunžak	Jana Jirků Sládkova 437/II 37 301 Jindřichův Hradec
Ostrava	RNDr. Petr Kucharčík HaP VŠB – Třída 17. listopadu, 706 00 Ostrava		
Praha	Pavel Suchan Hvězdárna, Petřín 205 118 46 Praha1 tel.: 02/24510709	Ing. Marcel Grún Královská obora 233 170 21 Praha tel.: 02/371746—8	Ing. Milena Procházková Jarmkova 1885 148 00 Praha tel.: 02/7940422
Teplice	Zdeněk Tarant Frant. Malíka 998 434 01 Most	Stanislav Jakoubek Stará Duchcovská 403 415 03 Teplice	Josef Mates Zápotockého 2085 434 01 Most
Valašské Meziříčí	František Martínek Hvězdárna, Vsetínská 78 757 01 Valašské Meziříčí tel.:0651/21928	Libor Lenža Hvězdárna, Vsetínská 78 757 01 Valašské Meziříčí tel.:0651/21928	Mgr. Vilemína Škodová Nádražní 110 757 01 Valašské Meziříčí
Východočeská	RNDr. Eva Marková Hvězdárna Úpice U Lípek 160, 542 32 Úpice tel.:0439/932289	RNDr. Zbyněk Melich Bezučova 1397 511 01 Turnov	Jiří Kordulák Hvězdárna Úpice U Lípek 160, 542 32 Úpice tel.:0439/932289
Západočeská	Michal Rottenborn Klatovská tř. 109 320 08 Plzeň	Karel Halíř Lužická 901, 337 01 Rokycany tel.:0181/2622	Dagmar Cvrková Plzeňská 537/II 33701 Rokycany

Kolektivní členové České astronomické společnosti:

Astronomický ústav AV ČR, Boční II 1401, 140 00 Praha 4, tel.: 02/6710 3111

Hvězdárna a planetárium hl. m. Prahy, Petřín 205, 118 46 Praha 1, tel.: 02/2451 0709, fax: 02/538 280,
E-mail OBSERVAT@ms.anet.cz

Expresní astronomické informace, Úvoz 118, 602 00 Brno, Hvězdárna Vyškov, pošt. příhrádka 43, 682 00 Vyškov
telefon: 05/41129480, 41321287, 755405 (Ing.Dalibor Hanžl), 0507/21668, 22558 (RNDr.Petr Hájek)
fax: 05/41211214 (uvádejte Astronomický ústav, Ing.Dalibor Hanžl)
0507/22348 (uvádejte Hvězdárna Vyškov, RNDr.Petr Hájek)
E-mail HANZLD@aci.cvut.cz, HANZL@elamor.sci.muni.cz
WWW <http://astro.sci.muni.cz> nebo <http://www2.sci.muni.cz>

Společnost pro meziplanetární hmotu, spojení na předsedu: Doc. RNDr. Vladimír Znojil – Centrum modelování,
Lékařská fakulta MU, Komenského nám. 2, 662 43 Brno, E-mail ZNOJIL@med.muni.cz

Pavel Suchan, člen Výkonného výboru ČAS pověřený stykem s kolektivními členy.

NOVINOVÁ ZÁSILKA

Soldát Zdeněk
Sezimovo Ústí 405

391 02

Kosmické rozhledy plus, vydává Česká astronomická společnost, Královská obora 233, 170 21 Praha 7. Tiskne Hvězdárna a planetárium hl.m. Prahy. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha pod č.j. NP 1546/1993 ze dne 23.9. 1993. Redakce: RNDr. Petr Hájek, Ing. Jan Šafář, HaP M. Koperníka, Kraví hora, 616 00 Brno. Technická spolupráce Jana Ptáčková, HaP Praha. Vychází 4x ročně v nákladu 680 výtisků. Pro členy ČAS zdarma.

Redakční uzávěrka 28. září 1996